

Birleşmiş Milletler Ortak Programı
“Herkes İçin İnsana Yakışır İş:
Ulusal Gençlik İstihdam Programı ve
Antalya Pilot Bölge Uygulaması”

Türkiye’de Kırsal İstihdamın Yapısı

TÜRKİYE'DE KIRSAL İSTİHDAMIN YAPISI

Prof. Dr. Emine Olhan
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
FAO Danışman

FAO Türkiye Temsilciliği

Haziran 2011

1) Genel Özet

Türkiye’de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemli olduğu görülmektedir. Türkiye’de kırsal nüfusun payı ve istihdamda tarım sektörünün payı zaman içerisinde azalmıştır ve bu gelişme yapısal bir dönüşüm olarak kabul edilmektedir. 1990 yılında Türkiye’de istihdam edilenlerin %46’sı tarım sektöründe çalışırken, günümüzde yaklaşık %24,7’si tarım sektöründe çalışmaktadır. İstihdamda tarım sektörünün payı son 20 yılda yaklaşık %50 azalmasına rağmen, hala çalışan 4 kişiden biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Ekonomik kriz dönemlerinde istihdam olanaklarında yaşanan daralma tarım sektöründe istihdam edilenlerde artışa neden olmaktadır. Çünkü tarım sektöründe çalışanların bir bölümü başka sektörlerde iş bulabildikleri anda tarım sektöründen ayrılmaktadırlar. Ancak, ekonominin ve istihdamın küçüldüğü dönemlerde tekrar tarım sektörüne dönmektedirler.

Tarım sektörü, ekonomik değeri ve istihdama olan katkılarından ötürü, ülke çapında olduğu gibi Antalya için de önem taşımaktadır. Antalya’da nüfusun % 30.6’sı kırsal bölgelerde yaşamaktadır ve bu nüfusun büyük bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır. Antalya’nın İşgücüne Katılım Oranı (İKO) %56.4 ile Türkiye ortalamasının üzerindedir, işsizlik oranı ise %12.7 ile Türkiye ortalamasının (%14) altındadır.

Kırsal alanda yaşayanların tarım dışı istihdam olanakları oldukça kısıtlı olup, çalışanların sadece %37,4’ü tarım dışı sektörlerde çalışma imkânı bulmaktadırlar. Kırsal kadının tarım dışında iş olanağı yok gibidir. Kırsal alanda tarımda istihdam edilen kadınların çoğunun ücretsiz aile işçisi, erkeklerin de kendi hesabına çalışıyor olması, bu sektörde çalışanların %85 gibi büyük bir çoğunluğunun sosyal güvenlikten yoksun olması sonucunu doğurmaktadır.

Kırsal alanda tarım dışı iş olanaklarının sınırlı olması ve sektörün kendi kısıtları nedeni ile kırsal alanda yoksulluk yaygın durumdadır. Nitekim 2008 yılında Türkiye genelinde yoksul hanelerin oranı %13,52 iken, kırsalda yoksul hanelerin oranı %29,83’e çıkmaktadır.

Bu nedenle kırsalda işsizliğin azaltılması vasıtasıyla kırsalda yoksulluğun azaltılması mümkündür. Bu da yerel kaynakların harekete geçirilerek ve sahip olunan kaynakların etkin kullanımına bağlıdır.

Bu noktada, istihdama katma değer sağlayacak organik tarım, verimli tarım uygulamaları, hayvancılık ve kırsal turizmin teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

2) Yöntem

Çalışmanın ana materyalini TÜİK, DPT ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların verileri ve raporları, ikincil veri olarak da konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalar oluşturmaktadır. Çalışmada “Kırsal Alan” tanımında TÜİK yaklaşımı benimsenmiş ve nüfusu 20.000 ve daha az olan yerleşim yerleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır. Elde edilen ikincil veriler ülkenin sosyo-ekonomik koşulları da dikkate alınarak analiz edilmiş ve Türkiye’deki kırsal istihdam ve işgücü piyasasına ilişkin durum tespiti yapılmıştır.

Çalışmada aynı zamanda Antalya’da kırsal istihdamın yapısı ve gençlerin tarımda çalışma olanakları geliştirilebilir mi sorusuna cevap aramak üzere Antalya’da tarımsal istihdam

konusunun paydaşları ile yapılan mülakat ve görüşmeler, ayrıca odak grup toplantısı sonucu elde edilen birincil veriler kullanılmıştır. Paydaşlar olarak üreticiler, Tarım İl Müdürlüğü, Ziraat Odası, Antalya İhracatçılar Birliği, Örtü Altı (Sera) Sebze Üreticileri Birliği, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Batı Akdeniz Geliştirme Vakfı, Antalya Sanayi ve Ticaret Odası, Antalya Ticaret Borsası yetkilileri ile “yarı yapılandırılmış mülakat” tekniği kullanılarak tarımsal istihdamı geliştirme olanaklarına yönelik görüşmeler yapılmıştır. Aynı zamanda örtü altı sebze üreticileri ile odak grup toplantısı yapılmış ve konu hakkındaki görüşleri alınmıştır. Yapılan mülakatlarda alınan görüşlere göre Antalya’da tarımsal istihdamın özellikleri ortaya konulmuş ve geleceğine ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

3) Türkiye’deki Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Durum

Türkiye 2001 krizinden sonra uygulamış olduğu yapısal reformlar ve ekonomik önlemler ile yıllık ortalama yaklaşık %7 büyümeyi gerçekleştirmiştir. 2007 yılında ABD’de başlayan sonra da bütün dünyayı etkisi altına alan mali küresel kriz, diğer ülkeler gibi Türkiye ekonomisini de etkisi altına almıştır. Yatırım ile iç ve dış tüketim harcamalarının arasındaki dengesizlik ile üretim, ihracat ve istihdamda düşüşler başlamıştır.

2001 krizinden sonra devam eden hızlı büyüme süreci 2008 yılında son bulmuştur (TOBB 2009). Kriz sonrasında gerçekleştirilen yapısal reformlarla sağlanan istikrarın yanı sıra küresel eğilimin de çıkış yönünde olması, dış talebin genişlemesi, ihracatın yükselmesi ve fiyat istikrarı gibi etmenler de Türkiye’nin yüksek büyüme oranlarını yakalamasına neden olmuştur. Bu süre zarfında enflasyon da tek haneli rakamlara çekilerek kontrol altına alınmış ve kamu net borcu sürdürülebilir düzeye indirilmiştir. Ekonominin net büyüme hızı yıllık ortalama %7’lere ulaşırken, ihracatta büyük başarı elde edilerek, yıllık ihracat artışı ortalama %20’ye ulaşmıştır. Büyümedeki bu başarılı grafik istihdama yansıtılmamış ve Türkiye bu süre zarfında istihdamsız bir büyüme gerçekleştirmiştir. Çizelge 1’de de görüldüğü gibi 2001 Krizinden sonra başlayan yüksek büyüme oranlarına rağmen, 2005 yılına kadar istihdamda daralma yaşanmıştır. 2005 yılından sonra da istihdamdaki artış çok sınırlı düzeyde kalmış ve yıllık işgücü miktarındaki artış yıllık yaratılan istihdamdan fazla olduğu için işsizlik oranı artmıştır.

Çizelge 1: Türkiye’de Yıllara Göre Büyüme Oranı ve İstihdamdaki Artış (%)

Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Büyüme Oranı	6.2	5.3	9.4	8.4	6.9	4.7	0.7	-4.7
İstihdam Artışı	-0.8	-0.9	-7.2	2.2	1.8	1.5	2.2	0.4

Kaynak:TÜİK

Dış piyasalarda yaşanan talep daralması ile Türkiye’de özellikle ihracat yapan sektörler krizden çok etkilenmiş ve kriz bütün sektörlerle yayılmıştır. Türkiye ekonomisinde büyüme oranında yavaşlama meydana gelmiş ve 2008 yılında ekonomi ancak %0.7 oranında büyümüştür. Türkiye ekonomisi Ocak 2009 itibariyle küçülmeye başlamış ve 2009 yılında ekonomi %4.7 oranında daralmıştır (İSO 2010a). 2009 yılında sabit fiyatlarla GSYİH %4.7 oranında azalırken, sabit fiyatlarla kişi başına düşen GSYİH %5.8 küçülmüştür. Dolar bazında GSYİH ise 2009 yılında %16.8 oranında azalarak 617.611 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu küçülmeye paralel olarak dolar bazında kişi başına GSYİH da %17.7 küçülerek 8.590 dolara düşmüştür.

2008 yılında % 0.7 büyüme gösteren Türkiye ekonomisinde büyüme hızında artış gösteren tek sektör tarım sektörü olmuştur. 2007 yılına göre iklim koşulları tarım sektörü için daha uygun

olması nedeniyle 2008 yılında tarım sektöründe %4.1 oranında büyüme olmuş, ancak tarım sektörünün milli gelir içerisindeki payı %8 gibi düşük bir oran olduğu için büyümeye etkisi fazla olmamıştır. 2009 yılında hava koşullarının uygun olması tarımsal üretim miktarının artışına neden olmuş ve bu artışlar ile tarım sektörünün yarattığı katma değer %3.3 oranında artmıştır (İSO 2010b). Türkiye ekonomisinde tarım sektörünün payı son yıllarda azalsa da hala önemini korumaktadır.

2006 yılından itibaren fiyat istikrarına ulaşmak için açık enflasyon hedeflemesi rejimine geçilmiştir. Merkez Bankası 2006 yılı için %5, 2007 ve 2008 yılları için %4 enflasyon oranı belirlemiş, ancak 2006 için %9.6, 2007 için %8.9 ve 2008 için %10.06 enflasyon oranı gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise enflasyon oranı tekrar tek haneli rakamlara gerileyerek %6.53 olarak gerçekleşmiştir (DPT 2010).

Küresel krizin etkisiyle 2008 yılının özellikle son çeyreğinde oluşan olumsuz arz ve talep koşullarına rağmen, ilk 9 aylık dönemde ihracattaki yüksek artışlar ile dış ticaret açısından 2008 yılı olumlu bir yıl olmuş ve ihracat 132,027 milyon \$'a ulaşmıştır. 2001-2008 döneminde ihracat \$ bazında %321 oranında artmış, ancak 2008'in son çeyreğinde yaşanan ihracattaki daralma 2009 yılında da devam etmiş ve 2009 yılında Türkiye uzun yıllardır görmediği boyutta ihracatta bir düşüş yaşamış ve ihracat 2008 yılına göre %23 azalarak 102,129 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

2008 yılının son çeyreğinde iç ve dış talepteki daralma ve TL'nin değer kaybetmeye başlaması ile ithalat azalmaya başlamış ve bu azalış 2009 yılında da devam etmiştir. 2009 yılında ithalat bir önceki yıla göre %39,2 azalarak 140,926 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 2009 ihracat ve ithalatta yaşanan düşüşlerin etkisiyle dış ticaret açığı %44.5 oranında küçülerek 38.8 milyar \$'a gerilemiştir. 2009 yılındaki dış ticaret açığı 2004 yılından sonraki en düşük değer olarak gerçekleşmiştir.

İhracat içerisinde tarım sektörünün aldığı pay yıllar içerisinde azalmış ve 2009 yılında ihracatının %4.2'sini tarım sektörü oluşturmuştur. 2009 yılı ihracatı bir önceki yıla göre yaklaşık %23 azalırken, tarım ürünleri ihracatı 2008 yılına göre %9.5 oranında artarak 2009 yılında 4,3 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir (DPT 2010).

4) Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdam Durumu

Türkiye'de nüfus artış hızının yüksek buna karşın işgücü niteliklerinin yetersiz, tasarruf ve yatırımın yetersiz olması; ekonomik krizler, istikrarsızlıklar, işsizlik ve istihdam sorunlarının ülkenin hep gündeminde olmasına neden olmaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun işgücünün tam olarak kullanılamaması temel sorunlardan biridir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün ekonomideki yerinin büyük olması nedeniyle işgücüne ilişkin sorunlar daha da ağırlaşmaktadır.

Nüfus işgücünün, yani faal nüfusun kaynağıdır. İşgücü arzını değerlendirirken öncelikle nüfustaki değişime ve nüfusun özelliklerine bakmak gerekir. Çizelge 2'de nüfus ve işgücü ile ilgili verilerin 2000 yılı sonrasındaki değişimleri verilmiştir.

Çizelge 2: Türkiye’de Nüfus, İşgücü ve İstihdam Verileri (Bin Kişi-%)

Yıllar	Kurumsal Olmayan Nüfus	15+ Nüfus	İşgücü Miktarı	İstihdam Edilen	İşsiz Sayısı	İKO	İşsizlik Oranı	Tarım Dışı İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
2000	66.187	46.211	23.078	21.581	1.497	49.9	6.5	9.3	46.7
2001	67.296	47.158	23.491	21.524	1.967	49.8	8.4	12.4	45.6
2002	68.393	48.041	23.818	21.354	2.464	49.6	10.3	14.5	44.4
2003	69.479	48.912	23.640	21.147	2.493	48.3	10.5	13.8	43.2
2004	66.379	47.544	22.016	19.632	2.385	46.3	10.8	14.2	41.3
2005	67.227	48.359	22.455	20.067	2.388	46.4	10.6	13.5	41.5
2006	68.066	49.174	22.751	20.423	2.328	46.3	10.2	12.7	41.5
2007	68.901	49.994	23.114	20.738	2.376	46.2	10.3	12.6	41.5
2008	69.724	50.772	23.805	21.194	2.611	46.9	11.0	13,6	41,7
2009	70.542	51.686	24.748	21.277	3.471	47.9	14.0	17.4	41.2

Kaynak: TÜİK

2004 yılı sonrası veriler yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Çizelgeden de görüldüğü gibi kurumsal olmayan nüfus, 15 yaş üzeri nüfus ve işgücü miktarı zaman içerisinde artarken, istihdam edilenler azalmış ve buna bağlı olarak işsiz sayısı ve işsizlik oranı artmıştır. 2009 yılında istihdam edilenlerin sayısı 2000 yılında istihdam edilenlerden 304 bin kişi daha azdır.

2009 yılında Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus %1,1 artarken, işgücü miktarı %3,9 artmış ve istihdam edilenlerdeki artış sadece %0,4 olarak gerçekleşmiştir. Küresel krizin de etkisiyle büyüme yavaşlamış, hatta 2009 da ekonomi % 4.7 oranında küçülmüş ve işgücü miktarındaki %3,9 luk artış ile işsiz sayısı %33 artarak, işsizlik oranı %14’e yükselmiştir. İşgücü miktarının kurumsal olmayan nüfusa olan oranını ifade eden İşgücüne Katılma Oranı (İKO) son on yıl içerisinde düşmektedir. İşgücüne katılma oranındaki düşüşün nedeni tarımsal istihdamdaki daralmadır. 1988 yılında istihdamda tarımın payı %46,5 iken, İKO %57,5 olarak gerçekleşmiş ve 2009 yılında istihdamda tarımın payı %24,7’ye ve İKO da %47,9’a gerilemiştir. OECD ülkelerinde İKO ortalama olarak %70’ler düzeyindedir. OECD ülkeleri içinde %47.9 ‘luk işgücüne katılma oranına sahip olan tek ülke Türkiye’dir (ISO2010b).

5) Türkiye’de Kırsal İstihdam ve İşgücünün Durumu

İstihdam konusu incelenirken ülkenin istihdamına önemli katkısı olan tarım sektörünün ve bu sektörde çalışanların yaşadığı kırsal alanın işgücü verilerini dikkatli incelemek gerekir.

Tarım sektörünün gayri safi milli hasılaya ve istihdama katkısı

Türkiye’de ekonomi içerisinde tarım sektörünün yeri oransal olarak azalsa da hala önemini korumaktadır. Türkiye’de 2009 yılında toplam Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) 617 milyar \$’ı aşmış ve bunun %8’ini (49.6 milyar\$) tarım sektörü oluşturmuştur. Türkiye’nin toplam ihracatı içerisinde tarım ürünleri ihracatı uzun yıllar önemli bir paya sahip olmuştur. Ancak 1980 li yıllarda tarım ürünleri ihracatı miktar ve değer olarak artmasına rağmen diğer sektör ürünlerinin ihracatı daha hızlı arttığı için tarım ürünleri ihracatının payı azalmıştır. 2009 yılı itibariyle toplam ihracatın %10.9 unu gıda ve tarım ürünleri oluşturmuş ve 11.2 milyar \$’lık gıda ve tarım ürünü ihraç edilmiştir. Aynı yıl 9.6 milyar \$’lık gıda ve tarım ürünleri ithal edilmiştir.

Kırsal Nüfus ve İstihdam

Türkiye’de tarım sektörü ve kırsal alan iç içe girmiş olup kırsal alanda yaşayanların büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Türkiye nüfusunun 2009 yılında hala %30.9’u kırsal alanda yaşamaktadır. Kırsal nüfusun fazla olması tarım sektöründe çalışanların oranının da yüksek olmasına neden olmaktadır. Nitekim Türkiye’de istihdam edilenlerin %24.69’u tarım sektöründe çalışmaktadırlar. Türkiye’de kırsal alanda tarım dışı iş olanakları da oldukça kısıtlı olup, kırsal alanda yaşayanların çoğunluğu için tarım sektörü tek iş alanı olmaktadır. 2009 yılında Türkiye’de kırsal alanda çalışanların %62.6’sı tarım sektöründe çalışmaktadır.

Türkiye’de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemli olduğu görülmektedir. Türkiye’de kırsal nüfusun payı ve istihdamda tarım sektörünün payı zaman içerisinde azalmaktadır ve bu gelişme yapısal bir dönüşüm olarak kabul edilmektedir. 1990 yılında Türkiye’de istihdam edilenlerin %46’sı tarım sektöründe çalışırken günümüzde yaklaşık %24,7’si tarım sektöründe çalışmaktadır. İstihdamda tarım sektörünün payı son 20 yılda yaklaşık %50 azalmasına rağmen hala çalışan 4 kişiden biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Çizelge 3 ve 4’te Türkiye’de kır-kent nüfusu ve istihdamda sektörlerin payı verilmiştir. 2000 yılından 2009 yılına kadar Türkiye kent nüfusu 9.845.000 kişi artmış ve kır nüfusu da 5.461.000 kişi azalmıştır. Kır nüfusu azalsa da hala nüfusun yaklaşık %31’i kırsal alanda yaşamakta ve çalışanların da yaklaşık dörtte biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Çizelge 3: Türkiye’de Kır-Kent Nüfusu (Bin Kişi)

YILLAR	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Kent Nüfus Oranı (%)	Kır Nüfusu	Kır Nüfus Oranı (%)
2000	66,187	38,915	58,8	27,272	41,2
2001	67,296	39,984	59,4	27,324	40,6
2002	68,393	41,458	60,6	27,340	40,0
2003	69,479	42,135	60,6	27,344	39,4
2004	66,379	46,667	70,3	19,712	29,7
2005	67,227	47,101	70,1	20,125	29,9
2006	68,066	47,526	69,8	20,540	30,2
2007	68,901	47,944	69,6	20,957	30,4
2008	69,724	48,349	69,3	21,375	30,7
2009	70,571	48,760	69,1	21,811	30,9

Kaynak TÜİK

2004 yılı sonrası veriler yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Çizelge 4: Türkiye’de İstihdamın Sektörlere Dağılımı (Bin Kişi)

Yıllar	Toplam	Tarım	%	Sanayi	%	İnşaat	%	Hizmetler	%	Toplam (%)
2000	21.580	7.769	36,00	3.810	17,68	1.364	6,32	8.632	40,00	100,00
2001	21.524	8.089	37,58	3.774	17,55	1.110	5,15	8.551	39,72	100,00
2002	21.354	7.458	34,26	3.954	18,51	913	4,27	9.174	42,96	100,00
2003	21.147	7.165	33,88	3.846	18,20	965	4,56	9.171	43,36	100,00
2004	19.632	5.713	29,10	3.919	19,97	966	4,92	9.033	46,01	100,00
2005	20.067	5.154	25,62	4.178	20,80	1.107	5,46	9.658	48,12	100,00
2006	20.423	4.907	24,02	4.269	20,88	1.196	5,85	10.051	49,21	100,00

2007	20.738	4.867	23,46	4.314	20,78	1.231	5,93	10.327	49,79	100,00
2008	21.194	5.016	23,66	4.441	20,92	1.241	5,85	10.495	49,51	100,00
2009	21.277	5.254	24,69	4.130	19,40	1.249	5,87	10.644	50,02	100,00

Kaynak TÜİK

Her ekonomik kriz döneminde olduğu gibi, 2001 yılında yaşanan krizle beraber istihdam edilenlerin sayısı 2000 yılına göre 57.000 azalmıştır. İstihdamdaki daralma tarımsal istihdamın artmasına neden olmuş, nitekim 2001 yılında tarım sektöründe istihdam edilenlerin sayısı bir önceki yıla göre %4.2 artarak 8.089.000'e ulaşmıştır. 2001 krizi sonrasında tarımda istihdam edilenlerin sayısı yaklaşık %40 azalarak 2007 yılında 4.867.000 kişiye gerilemiştir. 2001 krizinden sonra yaklaşık %7 büyüyen Türkiye ekonomisinde 2008 yılında büyümenin yavaşlaması ve ekonominin 2009 yılında %4.7 küçülmesi ile tarım sektöründe istihdam edilenler 2007 yılına göre 2009 yılında %8 'lik artış ile 5.254.000 kişiye ulaşmıştır. Bu gelişme tarım sektöründe çalışanların bir bölümünün çaresizlikten bu sektörde çalıştığını göstermektedir. Başka sektörlerde iş bulabildikleri takdirde tarım sektöründen ayrılmaktalar ancak, ekonominin ve istihdamın küçüldüğü dönemlerde tekrar tarım sektörüne dönmektedirler.

Tarım sektöründe istihdam edilenlerin sayısı 2001 yılından 2007 yılına kadar mutlak olarak 3 milyondan fazla azalmıştır. Bu azalmaya paralel olarak istihdam içerisinde tarım sektörünün aldığı pay da küçülmüş ve 2001 yılından 2007 yılına kadar %36'dan % 23.46'ya kadar gerilemiştir. 2008 ve 2009 yıllarında tarımda istihdam edilenlerin sayısındaki artışla beraber 2009 yılında istihdam içerisinde tarım sektörünün payı %24.69 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin istihdam yapısı incelenirken İşgücüne Katılım Oranı'nın düşük olması en dikkat çekici noktadır. Türkiye'de düşük istihdam sorunu büyük ölçüde istihdam içerisinde tarım sektörünün payının zamanla düşmesi ve tarımdan kopan işgücünü absorbe edebilecek özellikle sanayi ve hizmet sektöründe iş olanaklarının yaratılmamasından kaynaklanmaktadır. Burada özellikle hizmet sektörünün payı çok önemlidir. Türkiye'de halen istihdamın %50'sini hizmet sektörü oluşturmakta, ancak bu oran gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında hala düşük düzeyde kalmaktadır. Son on yıla bakıldığında sanayi sektöründe istihdam edilenlerin sayısı 320.000 artarken, hizmet sektöründe istihdam edilenlerin sayısı yaklaşık 2 milyon artmıştır. Bu da 2000 yılından sonra tarımdan kopan yaklaşık 2.5 milyon kişinin çoğunluğunun hizmet sektöründe iş bulabildiğini göstermektedir. Son on yıl içerisinde sanayi sektöründe önemli bir istihdam artışı yaratılmamış ve hizmet sektöründeki gelişmeler de yetersiz kalmıştır.

Kırsal Gençliğin İşgücü Durumu

İşgücü piyasasına girme konusunda gençlerin durumu daha kötüdür. Özellikle genç nüfus ve işgücü piyasasına yeni girecek olan nüfus için ekonomik durgunluk döneminde iş bulmak daha da zorlaşmaktadır. İş veren öncelikle belirli vasıfların üstüne deneyim istemekte, gençler ise deneyim kazanacakları bir işe kabul edilmede "deneyimsizlikten" dolayı zorluk çekmektedirler. Nitekim 2009'da işsizlik oranı %14 iken genç nüfusun işsizlik oranı %25,3'tür. Yani çalışabilecek durumda olan her dört gençten birisi işsizdir (Çizelge 5). Genç nüfus içerisinde tarım dışı işsizlik erkeklerde 2009 yılında %28.4 iken genç kadın nüfusta bu oran %32.9 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum genç kadın nüfus için tarım sektörünün önemli bir istihdam alanı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 5: Genç Nüfusa (15-24 yaş) ilişkin İstihdam Verileri (Bin Kişi)

Yıllar	Nüfus	İşgücü Miktarı	İstihdam Edilenler	İşsizler	İKO	İşsizlik Oranı	Tarım dışı İşsizlik O.	İstihdam Oranı
2004	11.840	4.474	3.554	91,9	37,8	20,6	26,6	30,0
2005	11.757	4.426	3.554	88,1	37,7	19,9	24,2	30,2
2006	11.670	4.365	3.533	832	37,4	19,1	22,5	30,3
2007	11.583	4.364	3.493	871	37,7	20,0	23,3	30,2
2008	11.490	4.381	3.484	897	38,1	20,0	24,2	30,3
2009	11.513	4.454	3.328	1,126	38,7	25,3	29,8	28,9
Kadın								
2009	5,890	1,517	1,137	379	25,8	25,5	32,9	19,3
Erkek								
2009	5,623	2,937	2,190	746	52,2	25,4	28,4	39,0

Kaynak:TÜİK

Genç nüfusun istihdamı ile ilgili olarak dikkat çeken bir husus İKO'nun, düşük olan Türkiye oranından (%47.9) daha da düşük olduğudur. Genç nüfusta İKO %38.7'dir ve sorun genç kadın istihdamında kendini daha da göstermektedir. Nitekim genç kadın istihdamında İKO %25.8'e düşmektedir. Benzer şekilde bu grup için istihdam oranı da 2009 yılında %19.3 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de kırdan kente olan göç hala devam etmektedir. Özellikle kırsalda yaşayan genç nüfus tarımla uğraşmak istememekte ve fırsat bulduğunda kente göçmektedir. Çizelge 6'dan da görüldüğü gibi kırsal genç nüfus azalmakta ve buna bağlı olarak kırsalda genç işgücü de azalmaktadır.

Çizelge 6: Kırsal Genç Nüfusa İlişkin İstihdam Verileri (Bin Kişi)

Yıllar	15-24 Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilen	İşsiz	İKO	İşsizlik Oranı	Tarım dışı İşsiz Or.	İstihdam Oranı
2004	3,392	1,546	1,361	185	45,6	11,9	30,4	40,1
2005	3,348	1,405	1,215	190	42,0	13,5	28,0	36,3
2006	3,262	1,319	1,139	180	40,4	13,6	26,0	34,9
2007	3,239	1,294	1,092	202	40,0	15,6	28,5	33,7
2008	3,207	1,320	1,115	205	41,2	15,5	27,7	34,9
2009	3,290	1,390	1,127	262	42,2	18,9	34,2	34,3
Erkek								
2009	1,582	895	692	202	56,5	22,6	33,6	43,7
Kadın								
2009	1,707	495	435	60	29,0	12,1	36,4	25,5

Kaynak:TÜİK

Kırsal genç nüfus, ülke genç nüfusuna göre istihdam açısından daha şanslı görünmektedir. Nitekim işsizlik oranı daha düşük ve işgücüne katılım oranı daha yüksektir. Bunun nedenlerini de kırsal kesimin özellikleri içerisinde aramak gerekir. Kırsal alanda gizli işsizlik yaygındır. Türkiye tarım işletmelerinin yaklaşık %80'i 100 dekarın altında küçük ve parçalı işletmelerdir. Tarım sektörü dışında iş olanağı bulamayan gençler kırsal alanda kalarak verimsiz de olsa üretime devam etmektedirler ve daha az kişi ile devam ettirilebilecek olan üretim süreci verimsiz işgücü kullanımı ile sürdürülmektedir.

Kırsal alanda istihdam edilen genç nüfusun %61'ini erkekler %39'unu ise kadınlar oluşturmaktadır. Burada dikkat çeken husus kırsal kadın ve erkek genç nüfusun istihdam verilerinin birbirlerinden oldukça farklı olmasıdır. Nitekim kırsalda yaşayan genç erkeklerde İKO %56.5 ile Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde iken kadınlarda bu oran %29'dur. Kırsal genç nüfus içerisinde erkeklerde işsizlik oranı kadınlara göre daha yüksektir. Çünkü kırsal alanda yaşayan kadınlar çoğunlukla ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadırlar ve kendilerini işsiz olarak görmemektedirler.

Çizelge 7: Kırdakilerin Eğitim Durumuna Göre İKO ve İşsizlik Oranları (2009)

	Okur Yazar Değil		Lise Altı Mezun		Lise ve Dengi		Yüksek Okul Mezun	
	İKO	İşsizlik	İKO	İşsizlik	İKO	İşsizlik	İKO	İşsizlik
Genel	27,4	3,2	56,0	8,4	67,2	13,9	82,4	13,0
Erkek	38,8	9,7	72,6	10,6	81,2	12,1	86,3	9,0
Kadın	24,8	0,8	37,4	3,8	21,7	21,7	74,9	21,8

Kırda yaşayan nüfusun eğitim durumuna bakıldığında işsizlik oranının en düşük olduğu grup okuma-yazma bilmeyenler olup %3,2'dir (Çizelge 7). Kırsalda yaşayanların eğitim durumuna göre İKO oranı incelendiğinde eğitim düzeyi arttıkça İKO'nun da yükseldiği görülür. Kırsal kadının işsizlik oranının en yüksek olduğu grup %21,8 ile üniversite mezunlarıdır. Eğitim düzeyi yükseldikçe daha vasıflı olan bireylerin özelliklerine göre kırsal alanda iş olanakları sınırlı olduğu veya hiç olmadığı için işsizlik oranı da yükselmektedir.

Kırsal alanda yaşayanların istihdam olanakları tarım dışı faaliyetlerde oldukça kısıtlıdır. Kırsal ekonomide son 20 yıl içerisinde önemli çeşitlenmeler de olmuştur. Nitekim 1990 yılında kırsal alanda istihdam edilenlerin %75,9'u tarım sektöründe çalışırken günümüzde bu oran %62'6'ya gerilemiştir. Yani kırsal alanda istihdam edilenlerin %37,4'ü tarım dışı sektörlerde çalışma imkânı bulmaktadırlar (Çizelge 8).

Çizelge 8: Türkiye'de Kırsal Alanda İstihdam Edilen Nüfusun Tarım ve Tarım Dışı Ayrımı

Yıllar	Tarım		Tarım Dışı	
	1000 Kişi	%	1000 Kişi	%
1990	8,325	75,9	2,642	24,1
2000	7,350	70,2	3,127	29,8
2009	4,656	62,6	2,782	37,4

Kaynak: TÜİK

Çizelge 9: Türkiye'de Kırsalda Cinsiyete Göre Tarımda İstihdam Edilenlerin Payı

Yıllar	Kırsal Alan İstihdamı (Tarım+Tarım Dışı)		Kırsal Alanda Tarım İstihdamı			
	Erkek	Kadın	Erkek		Kadın	
Yıl	1000 kişi	1000 kişi	1000 kişi	%	1000 kişi	%
1990	6,398	4,569	4,061	63,5	4,263	93,3
2000	6,746	3,731	4,022	59,6	3,328	89,2
2009	4,819	2,619	2,455	51,0	2,201	84,0

Kırsal alanda istihdam edilenlerin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında 2/3'ünü erkekler oluşturmaktadır ve kırsal alanda istihdam edilen erkeklerin %51'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Kırsal alanda istihdam edilen erkeklerin kısıtlı da olsa tarım dışı iş olanakları da olabilmektedir. Özellikle kent merkezine ve turizm merkezine yakınlık ve bölgede tarıma

dayalı sanayinin olması gibi faktörler tarım dışı iş olanaklarının oluşmasında etkili olmaktadır.

Kırsal kadının tarım dışında iş olanağı yok gibidir. Ancak yine de son 20 yıl içerisinde az da olsa kırsal kadın tarım dışı işlerde de çalışmaya başlamıştır. Nitekim 1990 yılında kırsal alanda istihdam edilen kadınların %93,3'ü tarım sektöründe çalışırken 2009 yılında bu oran %84'e gerilemiştir. Kırsal alandaki kadınlar tarımsal üretim faaliyetinin büyük bölümünü küçük aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak yerine getirmektedirler. Aile işgücünün özelliğine göre kadın, çalışmalarının karşılığında işgücüne ya doğrudan katılır veya ücretli olarak başka işletmelerde çalıştığı zaman da çalışma karşılığını alır ve bu karşılığı da genelde aile başkanına (eşi veya babası) verir.

Tarımda Gezici ve Geçici Tarım İşçileri

Kırsal alanda topraksız çiftçilerin yanı sıra, tarım işletmelerinin başta miras hukuku olmak üzere çeşitli nedenlerle giderek küçülmesi ve parçalanması birçok işletmeyi kendine yeterli olmaktan uzaklaştırmıştır. Bunun sonucu olarak, tarımsal faaliyet ile uğraşan birçok aile, geçimini sağlayabilmek amacıyla tarım işlerinin yoğun olduğu dönemlerde geçici (günübirlik) işçi veya daha fazla tarımsal iş olanağı bulunan yörelere gezici (mevsimlik) işçi olarak gitmek durumunda kalmaktadır. Ekonomik olarak aktif işgücünün yaklaşık %25'inin istihdam edildiği tarım sektöründe, özellikle de gezici (mevsimlik) işçi olarak çalışan grup, tarımın kendine özgü niteliklerinden dolayı oldukça ağır koşullarda çalışmakta ve yaşam mücadelesi vermektedirler.

Tarım işçileri genellikle, çeşitli yörelerde farklı isimler alan 'İş Aracıları' vasıtası ile iş bulmaktadır. Bunun karşılığında tarım aracılığı işçi ve işverenden belli bir ücret almaktadır. Yılın belli aylarında iş bulup çalışabilen mevsimlik tarım işçileri, yılın diğer aylarında ya işsiz kalmakta, ya da kentsel alanlarda düşük ücretli, niteliksiz işler aramaktadırlar. Ancak, bu işçilerin özellikle de gezici tarım işçilerinin iş mevsiminin yoğun olduğu dönemlerde bile tam olarak çalıştıkları söylenemez (Yıldırak vd,2003).

Gezici tarım işçileri, çalışmak için çıktıkları yolculuktan başlayarak çok zor koşullarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Barınma koşulları göz önüne alındığında, barınma yerleri ve çevrelerinde, tuvalet, banyo ve çamaşır yıkama yerlerinin bulunmaması temizlik ve sağlık açısından sakıncalar yaratmaktadır. Bir yandan aldıkları düşük ücreti biriktirme isteği, diğer yandan elverişsiz yemek pişirme koşulları nedeniyle bu işçiler ve çocukları yeterli beslenememektedirler. Yılın 7-8 ayı evlerinden ayrı kalan gezici tarım işçilerinin çocukları, anne-babalarının işlerinden dolayı eğitimlerini bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da kırsal alandaki çocukların hayatlarını değiştirebilecek tek araç olan eğitimden mahrum olmaları ile sonuçlanmaktadır. Bu durumda tarım işçiliği ve yoksulluk kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve kısır döngü devam etmektedir.

Üretimin her aşamasına aktif bir biçimde katılan kadınlar, kalkınmanın olanaklarından yeterli pay alamadıkları gibi, yoksulluktan da dünyada en fazla etkilenenler arasında yer almaktadır. İşsizliğin yaygın, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sınırlı ve dengesiz dağıldığı az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardaki kadının durumu, konumu ve sorunları ise daha dikkat çekicidir. Gezici veya geçici konumda çalışan kadın tarım işçileri tarımsal uğraşlarının yanı sıra, ev içi rolleri açısından da ağır bir sorumluluk altındadır. Bir yandan ailenin günlük yaşam gereksinimlerini yerine getirmeye çalışan bu kadın işçiler, bir yandan da aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla çalışmaktadır.

Oldukça zor koşullarda çalışan tarım işçileri emekleri karşısında belirli bir refah düzeyini yakalayamamakta ve ülkenin en yoksul grubunu oluşturmaktadır. Kendilerine ait bir evden,

sürekli çalışılabilir bir işten ve insanca yaşamın gerektirdiği ortamlardan uzak olan tarım işçisi aileler ancak yaşamını karın doyurmaya dayalı bir beslenme biçimi ile ekonomik yaşamını sürdürmektedir. Bu ise, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullardan dolayı, giderek daha da zorlaşmaktadır.

Tarım sektöründe işlerin mevsimsel olması gezici ve geçici tarım işçiliğini zorunlu kılmaktadır. Günümüze kadar gezici ve geçici tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının düzenlenmesine yönelik bir düzenleme yoktu ve özellikle gezici tarım işçileri çok zor koşullarda hayatlarını devam ettirmektedirler. 24.03.2010 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 2010/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal hayatlarının iyileştirilmesi amaçlanmıştır.

Genelge ile mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla, buldukları illerden diğer illere aileleri ile birlikte giden tarım işçilerinin bu süreçte ulaşım, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal çevreyle ilişkiler, çalışma ve sosyal güvenlik bakımından mevcut sorunlarının tespiti ile bu sorunların giderilmesine yönelik olarak yerel düzeyde çalışmaların yapılması istenmektedir.

Yine gezici ve geçici tarım işçilerini yakından ilgilendiren bir konuda tarım aracıları ile olan ilişkilerin düzenlenmesidir. 27.05.2010 tarihli resmi Gazetede yayınlanan Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği ile bu ilişkiler düzenlenmiştir. Yönetmeliğin amacı, tarım aracılığı için izin verilmesi ve bunların çalışma ve denetimi ile tarım aracısı, mevsimlik gezici tarım işçileri ile bunları çalıştıran tarım işverenleri arasındaki ilişkinin düzenlenmesi hakkında usul ve esasları belirlemektir.

Tarım Sektöründe Çocuk İşgücü

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmelerine göre çocuk işçiliği, çocukların gönencine zarar veren ve eğitimlerini, gelişimlerini ve gelecekte geçimlerini sağlayabilmelerini engelleyen iş olarak tanımlanmaktadır. Dünyada istihdam için asgari yaş 14-17 olarak belirlenmiştir. Ülkelerin çoğunda 15 yaş ve yukarısı esas alınır ancak kalkınmakta olan pek çok ülkede bu rakam 14'tür. Ancak gerçek hayatta özellikle tarım sektöründe çalışma yaşı 7'ye kadar düşmektedir.

Dünyada çocuk işçilerin %70'den fazlası tarım sektöründe çalışmaktadır. Gelişimini henüz tamamlamamış çocuklar için tarım sektöründe hem işlerin ağır olması hem de çeşitli kimyasallara maruz kalınması çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Çocuk işçileri en çok ezilen çalışan gruptur, çünkü çalışmaları yasal olmadığı için yasal güvenceleri yoktur, hak ve yetkileri belirsizdir, örgütsüzdürler, yasal sorumluluk yüklenemezler, korunmasız ve güvencesizdirler.

Çocukların işe başlamalarındaki temel neden, ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısıyla bağlantılı olarak yoksulluktur. Tek başına yoksulluk kavramı çocuk işçiliğinin var olma nedenini açıklamasa da bu olguyla yakından ilişkilidir. Özellikle "gelişmekte" olduğu kabul edilen ülkelerde çocuk işçiliği ucuz emek gücü olarak kullanılmaktadır.

TÜİK tarafından 2006 yılında yapılan Çocuk İşgücü Araştırması'na göre ise 6-17 yaş grubundaki 16 milyon 264 bin çocuktan % 5,9'u (958 bin kişi) ekonomik bir işte çalışmakta, bir başka ifadeyle istihdam edilmektedir. Türkiye'de çalışan çocuk işçilerin yarısından fazlası tarım sektöründe çalışmaktadır. Buldukları yerde tarım işlerinde çalışan çocukların yanında mevsimlik göç ile birlikte Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan on binlerce ailenin

çocukları tarım işçisi olarak çeşitli bölgelere göçmekte ve insan onuruna yakışmayan koşullarda yaşamak ve çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Çalışan çocuklar genelde okula devam etmemekte, devam edenler ise derslere konsantre olamadıklarından eğitim hayatında başarı gösterememektedirler. Kırsalda kader gibi algılanan yoksulluk ve tarım işçiliğinden kurtulmanın tek yolu eğitim olmasına rağmen, kırsalda yaşayan çocuk ve gençler çalışma koşulları nedeniyle eğitimlerini bırakmaktadırlar.

Kırsalda İstihdam Edilenlerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Durumları

Kırsal alanda tarımda istihdam edilenlerin çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsalda ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların %94,7'si tarımsal işlerde ve %5,3'ü tarım dışı işlerde çalışmaktadır (Çizelge 10).

Çizelge 10: Kırsalda İşteki Durumuna Göre İstihdam Edilenler (2009)

	Ücretli veya yevmiyeli		İşveren		Kendi Hesabına Çalışan		Ücretsiz Aile İşçisi	
	1000 Kişi	%	1000 Kişi	%	1000 Kişi	%	1000 Kişi	%
Genel	2,278	100,0	202	100,0	2,579	100,0	2,380	100,0
Tarım	305	13,4	58	28,7	2,039	79,1	2,254	94,7
Tarım Dışı	1,973	86,6	144	71,3	540	20,9	126	5,3
ERKEK								
Genel	1,871	100,0	191	100,0	2,159	100,0	597	100,0
Tarım	202	10,8	53	27,8	1,678	77,7	521	89,9
Tarım Dışı	1,669	89,2	138	72,2	481	22,3	76	10,1
KADIN								
Genel	407	100,0	10	100,0	419	100,0	1,783	100,0
Tarım	103	25,3	4	40,0	360	85,9	1,733	91,2
Tar. Dışı	304	74,7	6	60,0	59	14,1	50	8,8

Kırsalda istihdam edilenlerin %62,6'sı tarım sektöründe çalışmaktalar. Kırsalda tarım sektöründe istihdam edilenlerin %48,4'ü ücretsiz aile işçisi, %43,8'i kendi hesabına çalışan, %6,5'i ücretli veya yevmiyeli işçi ve %1,3'ü de işverendir. Kırsalda istihdam edilenlerin cinsiyetine göre işteki durumlar incelendiğinde erkeklerin çoğunluğu (%68,4) kendi hesabına çalışan, kadınlarında 78,8'i ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edildiği görülmektedir.

Kırsal alanda tarım sektöründe istihdam edilenlerin çoğunluğunun kadınlarda ücretsiz aile işçisi ve erkeklerde kendi hesabına çalışanlar olması, bu sektörde çalışanların %85 gibi büyük bir çoğunluğunun sosyal güvenlikten yoksun olması sonucunu doğurmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilen erkeklerin %75'i ve kadınların da %98,4' ü sosyal güvenlik kapsamı dışındadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre: ***“Toplumun bir bireyi olarak herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Sosyal güvenlik temel bir haktır. Bu temel hakkın çeşitli nedenler ve ayrıcalıklar ileri sürülerek engellenmesi mümkün değildir.”*** Yine, Anayasa'da, ***“Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli önlemleri alır ve örgütleri kurar.”*** denmesine karşın, tarım sektöründe çalışanların çoğunluğu Anayasa'nın zorunlu kıldığı halde sosyal güvence kapsamının dışındadırlar.

Türkiye’de Nisan 2010 itibariyle 58.5 milyon kişi sosyal güvenlik kapsamındadır. Bu veriye göre nüfusun %81’inin sosyal güvencesi olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde 15,2 milyon aktif sigortalı bulunmakta ve aktif sigortalıların %8,1’i tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe sosyal güvenlik kapsamı dışında olan çalışanların oranı %75’ten fazladır. Tarım sektöründe aktif sigortalı olarak çalışanların %84,8’i kendi hesabına çalışan yani eski Bağ-kur tarım sigortalıdır (SGK,2010).

Sosyal güvenlik, fizyolojik ihtiyaçlardan sonra gelen temel ihtiyaçlar içerisinde yer almaktadır. İnsanoğlunun fizyolojik ihtiyaçlarından sonra sosyal güvenlik ihtiyacının giderilmesi üretkenliğini ve aynı zamanda yaşam kalitesini arttırmaktadır. Özellikle ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı olan kırsal alanda sosyal güvencenin varlığı, kırsal yaşamın yanı sıra kentsel yaşamı da kontrolsüz göç açısından yakından etkilemektedir.

Türkiye’de 2006 yılına kadar sosyal güvenlik sistemi 5 farklı sistemi içinde barındırmıştır. Bu 5 sistemden Emekli Sandığı kamu sektöründe çalışanlara, SSK özel sektörde çalışanlara, Bağ-Kur iş sahiplerine, Yeşil Kart kısıtlı sağlık olanaklarına sahip yoksullara hizmet sağlamıştır. Son olarak da Özel Yardım Sandıkları bu listeye eklenebilir.

Sosyal güvenlik mevzuatının dışında bırakılan tarım kesiminin bu ihtiyacı ayrı ve özel bir sistemle düzenlenmiştir. Bu amaçla 1983 yılında 2925 sayılı “Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu” ve 2926 sayılı “Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu” ile tarım işçileri ve çiftçiler ayrı bir düzenleme kapsamında ele alınmışlardır. Kamu ve özel sektörde çalışan daimi tarım işçileri 506 sayılı Kanun gereğince sigortalı sayılırken, özel sektörde çalışan geçici tarım işçilerinin sosyal güvenliği 2925 sayılı Kanunla düzenlenmiş olmaktadır. Kanunun isteğe bağlı sigortayı benimsemesi düşük ücret ve olumsuz koşullarda çalışan mevsimlik tarım işçilerinin sigorta primlerini ödeme yükümlülüğü, sistemin tarım kesiminde yerleşememesinin en önemli nedenidir.

2926 sayılı Kanun, 2925 sayılı Kanundan farklı olarak, zorunlu sigortalılık sistemini benimsemiştir. Tarımda kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanları sosyal güvenlik kapsamına alan kanun gereğince kapsama girenler 22 yaşını doldurdukları tarihi takip eden yılbaşından itibaren sigortalı sayılmışlardır. Sigortalılar sigortalı sayıldıkları tarihten itibaren en geç üç ay içerisinde kuruma başvurarak sigortalarını başlatmak zorundadırlar. Kanun, kuruma kayıt ve tescillerini yaptırmayanların tescil işlemlerinin, kurumca re’sen yapılacağını öngörmüştür. Kanunun yürürlüğe girdiğinde, sağlık sigortasının kapsamında yer almaması eleştirilen bir yönüdür. Bu nedenle bu sistemde yer alması gerekirken 2925 sayılı kanun kapsamında sigortalanma oldukça fazla görülmüştür. 1998 yılında kanunun bu eksikliği giderilerek kanun kapsamındaki sigortalılara sağlık güvencesi getirilmiştir.

Tarım kesiminin sosyal güvenlik sistemini ele alan 2925 ve 2926 sayılı kanunlarda 1.10.2008 de yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kanunla çiftçiler ve mevsimlik tarım işçilerinin sigorta sistemindeki ayrı konumları diğer çalışanlarla aynı kurallar kapsamına alınmıştır. Özellikle artan prim miktarları ve sigortalı olabilme koşullarının mevsimlik tarım işçileri için ağırlaştırılması tarım kesimine sosyal güvenlik sisteminin yayılmasını olumsuz etkileyecektir.

Kırsal Alanda Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Türkiye’de Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) 2001 ekonomik krizinden sonra sürekli artış göstermiştir. GSYİH’daki büyüme hızını yakalayamasa da tarımsal GSYİH da son 20 yıl içerisinde yaklaşık %94 lük bir artışla 49,616 milyon \$’a ulaşmıştır. Bu dönemde tarımsal

GSYİH mutlak olarak artarken GSYİH’da tarımın payı %16,8’den %8’e gerilemiştir (Çizelge 11). Bu oransal düşüşün nedeni diğer sektörlerdeki daha hızlı büyümedir.

Çizelge 11: Tarımsal Gelir ve Kişi Başına Düşen Gelir

Yıllar	GSYİH (Milyon \$)	Tarımsal GSYİH (Milyon \$)	Tarımın Payı (%)	Kişi Başına Gelir(\$)
1990	152,295	25,586	16,8	2,714
1995	171,876	25,438	14,8	2,784
2000	265,389	26,780	10,1	2,986
2001	198,312	17,531	8,8	2,101
2002	230,512	23,715	10,3	2,598
2003	305,033	30,275	9,9	3,390
2004	390,309	37,002	9,5	4,172
2005	481,462	45,045	9,4	5,008
2006	526,427	43,496	8,3	5,477
2007	658,786	50,699	7,7	9,333
2008	742,094	54,937	7,5	10,516
2009	617,611	49,616	8,0	8,590

Tarım sektöründe çalışanlar ile diğer sektörlerde çalışanların ücretleri birbirinden farklıdır. Bu ücret farklılığı kişi başına düşen gelirin de farklı olmasına neden olmaktadır. Türkiye’de 2009 yılında kişi başına gelir 8590\$ düzeyinde iken tarımda kişi başına gelir düzeyi 3700\$ düzeyindedir. Kırsalda gelir düzeyinin daha düşük olması, kırsalda yoksulluğun da daha yaygın olması ile sonuçlanmaktadır.

2008 yılında Türkiye genelinde yoksul hanelerin oranı %13,52 iken, kırsalda yoksul hanelerin oranı %29,83’e çıkmaktadır (Çizelge 12). Hane büyüklüğü arttıkça yoksulluk oranı da artmaktadır ve Türkiye’de hane büyüklüğü 6 kişiden fazla hanelerde yoksulluk oranı %37,68’e, kırsal alanda ise bu oran %53,95’e çıkmaktadır.

Çizelge12:Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Yoksulluk Oranları

Hanehalkı Büyüklüğü	Yoksul Hanehalkı Oranı(%)			
	Türkiye		Kır	
	2007	2008	2007	2008
Toplam	13.64	13.52	29.94	29.83
1-2	9.36	9.85	23.37	24.05
3-4	8.06	8.23	22.67	21.37
5-6	20.79	21.14	36.36	39.13
7+	39.79	37.68	51.68	53.95

Türkiye’de kırsal kesimde yoksulluğun derinliği, şiddeti ve yoğunluğu hep daha yüksek olmuştur. Kırsal alanda yaşayan nüfusun fazlalığı ve elde edilen gelirin göreceli olarak daha düşük olması tarım sektöründe yaşam standardının düşük olmasına ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Çizelge 12’de hanehalkı fertlerinin sektörlere göre yoksulluk oranları verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi kırsal yoksulluk oranı daha yüksektir. Konu sektörel bazda incelendiğinde en yüksek yoksulluk oranının %40.09 ile kırsal tarım sektöründe çalışan fertlerde olduğu görülür. En düşük yoksulluk oranına sahip grup ise %4.99 ile kentsel alanlarda hizmet sektöründe çalışan fertlerdir.

Çizelge 13:Hanehalkı Fertlerinin İktisadi faaliyet Kollarına Göre Yoksulluk Oranları

İktisadi faaliyet	Fert Yoksulluk Oranı(%)			
	Kır		Kent	
	2007	2008	2007	2008
Toplam	34.80	34.62	10.36	9.38
Tarım	33.81	40.09	15.69	20.43
Sanayi	22.25	23.39	6.44	6.25
Hizmet	17.68	14.00	5.17	4.99

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden biri olan Gini Katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı ifade eder. 2007 yılı için Gini Katsayısı 0,41 olarak, kent için 0,39 ve kır için de 0,38 hesaplanmıştır. Bu veri kırsalda gelir dağılımının daha adaletli olduğu gibi görünse de, gerçek, yoksullukta adaletli olduğunu yani genelin yoksulluğunu göstermektedir.

Tarım sektöründe yoksulluğun fazla olması, gelirin diğer sektörler göre daha düşük olması ve sosyal güvenliğin olmaması bu sektör için istihdamın önemini, özellikle de güvenceli istihdamın önemini artırmaktadır.

6. Antalya'da Tarımsal İstihdam

Antalya'nın temel ekonomik sektörleri turizm, tarım ve ticarettir. Ekolojik konumunun uygunluğundan ötürü, Antalya'da 187 farklı tarımsal ürün yetiştirilebilmektedir. 4.143.000 dekar ekilmiş arazi ile Antalya topraklarının %20'si tarım için kullanılmaktadır. 2009 yılında 5 milyar TL değerinde tarımsal üretim gerçekleştirilmiştir. Tarımsal üretimde en büyük oranı %61.90 ile sebze, %18.28 ile meyve, %11.20 ile ekili mahsüller, %6.60 ile hayvancılık ve %1.91 ile kesme çiçek üretimi yer almaktadır. Antalya'da yetmiş binin üzerinde tarım çiftliği bulunmaktadır. Bu çiftlikler günden güne küçülmektedir, %84'ü 50 dekardan küçüktür.

Tarım sektörü hem bölge ekonomisi hem de ülke ekonomisi için çok önemlidir. Özellikle örtü altı yetiştiriciliği (seracılık) yarattığı katma değer ve istihdam açısından önemli bir alt sektör olup, Türkiye örtü altı üretiminin %50.9'u Antalya'da üretilmektedir. Antalya'da tarım hem yaratılan katma değer hem de istihdam açısından önemli bir sektördür. Türkiye'deki portakal üretiminin %26.7'si, avakado üretiminin %79.4'ü ve mantar üretiminin %45.8'i Antalya'da yapılmaktadır.

Antalya son yıllarda ülkemizde en fazla göç alan ildir ve %8.93 net göç hızı ile Türkiye'de 7. sırada yer almaktadır. Antalya'nın 2009 yılı nüfusu 1.919.729 kişi olup ülke nüfusunun %2.65'i bu ilde yaşamaktadır. Antalya nüfusunun %30.6'sı kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bölgedeki istihdam verileri ülke geneli ile karşılaştırıldığında bölgenin daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Nitekim işgücüne katılma oranı %55.8 ile Türkiye ortalaması olan %47.9'un üzerinde ve işsizlik oranı da 2009 yılında %11.4 ile ülke işsizlik oranının (%14) altındadır (Çizelge 14).

2006 yılı TR 61 Bölgesinde yaratılan GSYİH'nın %15.1'ini tarım sektörü, %15.7'si sanayi ve %69.3'ünü hizmet sektörü oluşturmaktadır. Yaratılan katma değere paralel olarak da çalışanların çoğunluğu hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Bölgede istihdamın sektörel dağılımı çizelge 15'te verilmiştir.

Çizelge 14:TR 61(Antalya Burdur Isparta)Nüfus, İşgücü ve İstihdam Verileri (Bin -%)

Yıllar	Kurumsal Olmayan Nüfus	15+ Nüfus	İşgücü Miktarı	İstihdam Edilen	İşsiz Sayısı	İKO	İşsizlik Oranı	Tarım Dışı İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
2008	2.404	1.827	1.036	943	92	56.7	8.9	12.4	51.6
2009	2.455	1.877	1.048	928	120	55.8	11.4	16.0	49.4
Türkiye									
2009	70.542	51.686	24.748	21.277	3.471	47.9	14.0	17.4	41.2

Bölge istihdamında hizmetler sektörü %52.2 ile birinci sektördür ve ikinci olarak da tarım sektörü çalışanların %33.9'una iş olanağı sunmaktadır.

Çizelge 15:İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı, 2009 (Bin Kişi, 15+ yaş)

	Türkiye		TR 61	
Toplam	21 277		928	
Tarım	5.254	%24.7	315	%33.9
Sanayi	5.379	%25.3	129	%13.9
Hizmetler	10.644	%50.0	484	%52.2

Antalya nüfusunun %15.24'ünü 15-24 yaşları arasındaki genç nüfus oluşturmaktadır. Ancak Antalya'nın genç nüfus oranı Türkiye ortalamasının altındadır. (%16.31)

2009 yılı süresince Antalya'da 146 eğitim programı uygulanmış ve etkin işgücünden 5944 kişi bu kurslardan faydalanmıştır. Bu kurslara katılanların yaş ortalamalarına bakıldığında, %42.7'si 16 ila 24 yaşları arasında, %34.8'i 25 ila 34 yaşları arasındadır. Katılımcıların %56'sı ilkokul mezunu ve %34.9'u ise ortaokul mezunudur. Bu figürler Türkiye'de işsizliğin genç ve eğitimsiz kesimde daha yaygın olduğunu göstermektedir. Tarım sektörünün ekonomik değer ve istihdama önemli katkıda bulunmasına rağmen, Antalya'da tarım üzerine bir eğitim gerçekleştirilmemiştir. Tarımsal sektörde çalışanlardan çok az bir kesimi bu eğitim programlarına katılmıştır.

Antalya'da Tarımsal İstihdam Geliştirilebilir mi? Geliştirme Olanakları neler olabilir?

Antalya'da tarımsal istihdamla ilgili olan paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda Antalya'da tarımsal istihdam konusunda öne çıkan özellikler şu şekilde özetlenebilir:

- Gençler tarımda çalışmak istememektedirler. Gençler hizmet sektöründe, özellikle turizm sektöründe çalışmayı tercih etmektedirler. Tarım dışı alanda iş bulamayan gençler tarımda çalışmaktadırlar. Aynı zamanda “Antalya tarımı kadınlaşmaktadır”. Erkeklerin çoğunluğu kent merkezine göçerek turizm sektöründe çalışmaktadır.
- Turizm ve tarım hem işgücü açısından hem de toprak açısından rekabet halindedir. Tarım toprakları turizme açılmakta ve turizmin yoğun olduğu mevsimlerde tarımda çalışacak vasıfsız işgücünü bulmakta bile problem yaşanmaktadır.
- Örtü altı yetiştiriciliği önemli bir istihdam alanıdır. Bu üretim dalında çalışanların önemli bir bölümü “ortakçı” veya “yarıcı” olarak çalışmaktalar ve bu tip çalışanlar genelde sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar.
- Türk meyve-sebze ihracaatının %20'si Antalya'dan yapılmaktadır. Ancak meyve ve sebze çeşitlerindeki yetersizlikten ötürü üretimin ancak %9'u ihrac edilmektedir.

- Örtü altı sebze yetiştiriciliğinin üretim süresi ürün çeşitlendirme ile 11-12 aya kadar çıkartılabilir. Türkiye yaş sebze üretiminin %10'undan daha azını ihraç edebilmektedir. Dış pazarın talepleri dikkate alınarak çeşitler yenilendiği takdirde hem ihracat miktarı hem de üretim artacaktır.
- İlde tarım ve turizmin gelişmiş olması ilin aldığı göçü arttırmaktadır. Göç hızı kadar istihdam alanı yaratılmadığı için işsizlik sorunu gündeme gelmektedir.
- Elmalı ovasında 110.000 dekar tarım alanı vardır. Bu alanın 30.000 dekarında elma yetiştiriliyor ancak bu üretimin bile satışında problem yaşanmaktadır. Dünyanın istediği çeşitte üretim yapıldığı takdirde üretim de ihracat da ve sonuçta istihdam da artacaktır.
- Antalya'da son yıllarda fidan yetiştiriciliği artmıştır, ancak yine çeşit sorunu vardır. Çeşitleri geliştirerek 12 ay üretim yapılabilir.
- Narenciye sezonu çeşitlere bağlı olarak birkaç ayla sınırlı kalmaktadır. Üretilen portakalın %90'ı Washington türündedir, ve bunların hepsi aynı dönemde hasat edilmektedir. Depolanabilecek süre kısıtlı olduğu için sezon birkaç ayla sınırlı kalmaktadır. Çeşitler yenilenerek üretim sezonu uzatılabilir. BATEM tarafından ithalatçı ülkelerin talepleri dikkate alınarak geliştirilen 50 civarında çeşit bulunmaktadır. Bölgedeki üreticiler ürün çeşitlendirmesi konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Hasat sonrası kayıplar, özellikle yaş meyve-sebze üretiminde önemli bir sorundur.
- Antalya su ürünleri açısından potansiyelini pek de değerlendirememektedir. Ülke üretiminin alabalıkta (içsu) %2.9'u, levrekte (deniz) %0,5'i, çipurada (deniz) %0,4'ü ve aynalı sazanda (içsu) %0.3'ü Antalya'dan karşılanmaktadır.
- Ülkemizin büyükbaş hayvanlarının %1.1'i, küçükbaş hayvanların da %1.7'si Antalya'da yetiştirilmektedir. Hayvancılık ilde gerekli ilgiyi görmemekte, hatta son yıllarda hayvan varlığında azalmalar yaşanmaktadır. Bununla birlikte Antalya'da ortalama karkas ağırlığı ve süt verimi Türkiye ortalamasının üzerindedir. Hayvancılık bitkisel üretime göre daha çok işgücüne ve sermayeye ihtiyaç duyar. Kırsal nüfusun turizm sektörüne kayması, genç nüfusun hayvancılık yapılan bölgeleri terketmesine sebep olmaktadır.
- Arıcılık açısından bakıldığında Türkiye'deki toplam kovan sayısının %2.4'ü Antalya'da bulunmaktadır.
- İpek kozası üretiminde Antalya ili büyük öneme sahiptir.
- Türkiye'nin ekolojik özelliklerinden ötürü çok çeşitli tıbbi ve aromatik bitki yetiştirilebilmektedir. Türkiye 32.000 ton tıbbi ve aromatik bitki ihraç edip, 102 milyon dolarlık ihraç geliri elde etmektedir. Defne, adaçayı ve kekik yetiştiriciliğinde hasat sonrası önemli kayıplar olmaktadır. Bu kayıplar için önlem alınması hem Antalya, hem Türkiye için önem taşımaktadır.
- Antalya'nın dağ köylerinde ve yaylalarında doğal olarak yetişen ve ekonomik değeri olan soğanlı, rizomlu ve yumrulu bitki çeşitleri mevcuttur. Bunlardan özellikle Galanthus elwesii (kardelen), Eranthis hyemalis (sarı karçiçeği), Anemone blanda (yoğurt çiçeği), Cyclamen cilicium ihraç edilmektedir.

Yapılan görüşmeler sonucunda Antalya'da tarımda istihdamı artırabilecek eğitim alanları şu şekilde özetlenebilir:

- Fide yetiştiriciliğinde, özellikle el becerileri kazandırılacak eğitim,
- Fide yetiştiriciliğinde aşı, ilaç ve gübreleme konusunda eğitim,
- Sebze yetiştiriciliği konusunda ve daha özelde filiz alma, dolama konusunda eğitim,

- Meyvecilikte budama konusunda eğitim,
- Kesme çiçek yetiştiriciliğinde yetiştirme, hasat ve ambalajlama konusunda eğitim,
- Üreticilere ilaçlama, ilaçların yarılanma ömrü ve son ilaçlama ile hasat arasındaki süre konusunda eğitim,
- Hasat sonrası kayıpları önlemeye yönelik üreticilerin eğitimi,
- Mantar yetiştiriciliği konusunda eğitim,
- Kekik toplama konusunda eğitim,
- Kırsal turizme yönelik eğitim.

Antalya'da tarım sektörü ilde çalışanların yaklaşık %34'üne istihdam olanağı sağlamaktadır. Tarımda istihdamı artırmak ve tarım sektöründeki gizli işsizliği azaltabilmek için geliştirilen öneriler şu şekilde özetlenebilir:

- Modern seracılık ve modern teknoloji desteklenmelidir. Verim ve üretim artışı, karlılığı, karlılık yeni yatırım ve istihdam olanaklarını yaratacaktır.
- Tarıma dayalı sanayinin kurulması kamu tarafından desteklenmeli, bu hem yeni istihdam olanağı yaratacak, hem de üretilen ürünlerin işlenmesine ve katma değerinin artmasına neden olacaktır.
- Elma, bağ ve zeytin Antalya'da üretim olanakları bulunan ürünlerdir. Bu ürünlerin üretimini arttıracak desteklemeler bölge tarımı için önemlidir.
- Hem çevreye duyarlı hem de dünya talebini dikkate alarak yapılacak tarımsal üretim ile hem katma değer artışı hem de istihdam artışı yaratılabilir. Bu da özellikle İyi Tarım Uygulamaları (İTU) ve organik tarımın ilde yaygınlaştırılması ile gerçekleştirilebilir.
- Antalya ekonomisinin ana sektörlerinden olan turizm sektörü çeşitlendirilmelidir. Kırsal turizm konusunda üreticiler bilinçlendirilerek, yeni iş olanaklarının sağlanması mümkündür.

7. Kırsal Gençlik için Spesifik Önlemler ve Tarım için Öngörüler

Türkiye'de tarım dışı iş olanakları oldukça kısıtlıdır, hatta tarım sektörü kırsal kesimde yaşayanların büyük bir bölümü için yegane seçenektir. Kırsal bölgelerdeki iş olanaklarının az olması, tarım sektöründeki verimlilik ve gelirin yetersizliği kırsal kesimdeki yaygın yoksulluğun temel nedenleridir. İşsizliğin azaltılması için öncelikle yoksulluğun azaltılması gerekmektedir. Bu nedenle, öncelikle tarımdaki verimliliğin ve gelirin artırılması gerekmektedir. Bunun için de tarımda modern tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Aynı zamanda tarım dışı iş olanaklarının da çoğaltılması önemlidir. Bu bağlamda öncelik endüstriye dayalı bir tarımın oluşturulması olmalıdır. Bu yolla bölgede üretilen tarım ürünlerinin katma değerinin artacağı gibi, tarım sektöründen ayrılmayı planlayan genç nüfus için iş ve gelir olanakları yaratılmış olacaktır. Bu nedenle kırsal bölgelerde endüstriye dayalı tarımın teşvik edilmesi gerekmektedir.

Küresel dünya piyasalarında rekabetin önemi her geçen gün artmaktadır. Üretimde verimlilik ve sürdürülebilirlik ayrıca önem taşımaktadır. Türkiye ve özellikle Antalya'da iklim koşulları elverdikçe tarımsal üretim 12 aya yayılarak ve ürün türleri çeşitlendirilerek ekonomik değer artırılabilir.

Türkiye'de 2000 yılı sonrası uygulanan tarım politikalarından ötürü, hayvan ürünleri kendine yeterlilikten çok uzaktadır. Hayvancılık sektörü yılın 12 ayı iş olanağı sağlayan, işsizliğin

azalması için önemli bir sektördür. Bu nedenle hayvancılığın Türkiye ve Antalya'da desteklenmesi, işsizliğin azaltılması ve hayvancılıkta kendine yeterlilik için önemlidir.

Tüketicileri çevre ve gıda güvenliği konularında bilinçlendirerek, organik tarım üreticilerine yeni olanaklar sağlanmalıdır. Bu tür üretim yöntemleriyle hem istihdam hem de üretim miktarları artarak, yeni piyasalara girmek kolaylaşacaktır.

Dünyadaki çevre bilincinin artmasıyla, kırsal turizmin de önemi artacaktır. Türkiye doğal güzellikleri ve iklim koşulları ile kırsal turizmin gelişmesi için önemli potansiyele sahiptir. Antalya'daki kırsal turizm sürdürülebilir olarak geliştirilerek, bölgedeki gizli işsizlik de azaltılabilir. Antalya kırsal turizmin gelişmesi için gerekli doğal güzelliklere ve turizm konusunda tecrübeli nüfusa sahiptir. Bu konuda eğitim programları uygulanmalı ve yatırımlar desteklenmelidir. Böylece, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlara ve kendi hesabına çalışan erkeklere iş ve gelir olanakları sağlanabilir.

İstihdam yaratılırken insana yakışır iş olması büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışanlara güvenceli istihdamın sağlanması, hem verimliliği artıracak hem de yoksulluğun azaltılmasında önemli rol oynayacaktır. Bu politikaları uygularken, yerel kaynakların harekete geçirilmesi de önem arz etmektedir.

8. Özet ve Öneriler

Nüfus artış hızının yüksek olması, genç nüfusun yüksek olması ve işgücü vasıflarının yeterli olmaması gibi nedenlerden ötürü, ekonomideki büyüme istihdama yansıtılamamıştır. Bu nedenle istihdam sorunları ve tarım sektörü her zaman ülkenin gündeminde yer almaktadır.

Son yıllarda Türkiye'deki kırsal nüfus ve tarımda çalışan nüfus her ne kadar düşüşte de olsa, her 4 kişiden biri tarım sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışanlar genelde yeterli eğitime sahip olmayan ya da diğer sektörlerde iş bulmak için gerekli özelliklere sahip olmayan kişilerdir. Bu nedenle diğer sektörlerin aksine, kriz dönemlerinde tarım sektöründe istihdam artmaktadır. Bu gelişme tarım sektöründe çalışanların bir bölümünün çaresizlikten bu sektörde çalıştığını göstermektedir. Başka sektörlerde iş bulabildikleri takdirde tarım sektöründen ayrılmaktalar, ancak ekonominin ve istihdamın küçüldüğü dönemlerde tekrar tarım sektörüne dönmektedirler.

Bu nedenle, kırsal bölgelerde tarım dışı alanlarda da istihdam olanakları yaratılması, işsizliğin ülke genelinde ve kırsalda azalmasında önemli rol oynamaktadır.

Hem ülke genelinde hem de kırsal bölgelerde eğitim düzeyleri arttıkça İşgücü Katılım Oranı da artmaktadır. Kırsal bölgelerdeki istihdam sorununun temelinde kırsaldaki gençlik nüfusun özellikle kadınların eğitilmesi yatmaktadır. Ancak kırsal kesimde yoksulluk hala yaygındır, çocuklar okullarını terkedip çalışmaya başlamaktadır. Yaşamlarını geliştirmek için gerekli eğitimden mahsur kalmaktadırlar. Bu durumda tarım işçiliği ve yoksulluk kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve kısır döngü devam etmektedir.

Bu nedenle kırsal kesimdeki genç ve çocuk nüfusun eğitimlerini bırakmalarını engelleyecek programlar uygulanmalıdır. Bunun sonucunda genç nüfus eğitilmiş ve vasıflı olacağından İşgücü Katılım Oranı da artacaktır.

Tarım sektöründe ekilen ürünlerin çeşitleri sınırlı olduğundan üretim ve hasat süreleri de kısıtlıdır. Kırsal kesimde yaygın olan gizli işsizliğin azaltılması için, organik tarım gibi işgücünün yoğun olarak kullanıldığı üretim yöntemleri desteklenmelidir. Böylece işgücü kullanımı ve ürünlerin değeri artabilir, ayrıca çevrenin korunmasına da katkıda bulunulabilir.

Tarım sektöründe çalışanların mesleki eğitimi de bulunmamaktadır. Yerel özelliklere dayalı yerel eğitim programları hazırlanmalıdır. Eğitim programları devlet tarafından desteklenmeli, ayrıca iş verenler işçi seçimlerinde bu eğitim programlarına katılan işçileri tercih etmelidir.

Tarım dışı iş olanakları yaratan ve yoksulluğu azaltan bütünleşik stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir. Kırsal genç nüfusun istihdam pazarına girmesindeki en büyük engel eğitimsizlik ve iş piyasası için gerekli özelliklere sahip olunmamasıdır.

Bölgede tarım sektöründe çalışanlar eğitim programları ile “benim mesleğim budur, bu iş için şu eğitimleri aldım ve yaptığım iş beceri gerektir ve ben bu becerilere sahibim” diyebilecek seviyeye getirilmelidir. Ancak eğitimlerle beceri kazandırılmış insanlar artık değer üretebilir ve ekonomiye katkı sağlayabilir. “Ne iş olsa yaparım” diyen insanların yaptıkları işte verimlilik problemi olacaktır. Verimliliği düşük işletmeler rekabetin çok yoğun yaşandığı günümüz piyasasında yok olmaya mahkûm olacaklardır.

İstihdam çözümleri olarak, kurumlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm teşvik edilmeli ve hükümet desteğinde istihdam dostu büyüme politikaları uygulanmalıdır. Sivil toplum kuruluşları ve özel şirketlere yönelik destek ve kurallar, gençlik ve iş gücü grupları için de hazırlanmalıdır. Bunlara ek olarak, vasıflı işgücü önemi vurgulanarak, kararlı birliklerin verimli çalışabilmesi için desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye’deki kırsal bölgelerdeki istihdamın yapısına ilişkin fırsat ve öneriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Konu	Fırsat	Öneri
Kadınlar ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta İş olanakları olmadığından kendi çiftliklerinde ücretsiz olarak çalışmak zorundalar	Yeni iş olanakları gelir seviyelerini arttıracaktır	Gıda işleme ve diğer çiftlik faaliyetlerinin desteklenilmesi ve teşvik edilmesi
Eğitilmiş ve vasıflı kişiler için kırsal bölgelerde yeterli iş olanakları yok	Çok sayıda çalışmaya hazır ve vasıflı işçi bulunmakta	Serbest çalışanların desteklenmesi ve teşvik edilmesi
Kırsal bölgelerde birçok erkek serbest meslek sahibi	Girişimcilik ruhu mevcut	Girişimcilik eğitim programlarının desteklenmesi
Kırsalda gizli işsizlik yaygın	Bu nüfus diğer sektörler için potansiyel işgücüdür	Tarım dışı sektörler ve yerel kaynaklar desteklenmelidir
Tarımda çalışanların birçoğu mesleki eğitim almamış	Büyük bir kitle mesleki eğitim programlarıyla geliştirilmeyi bekliyor	Bölgelere özel, hükümet destekli mesleki eğitim programları hazırlanmalıdır İşverenler de bu programlara katılan işçileri tercih etmelidir

Kırsal gençlik tarım sektöründe çalışmak istememektedir	Tarımda verimli istihdam olanakları bulunmaktadır	İşverenlerin genç işçileri tercih etmeleri teşvik edilmelidir Kırsal gençlik için özel, resmi kredi ve ödünç mekanizmaları gereklidir
Doğal kaynaklar ve temiz bir çevre	Tüketicilerin doğa dostu ürünlere talebinin artırılması kırsal gelişime de katkıda bulunacaktır	Kırsal turizm teşvik edilmeli ve eğitim programları geliştirilmeli (iyi tarım örnekleri ve organik tarım konularında)
Tarımda yetersiz gelir ve verimlilik	Verimliliği arttıracak modern tarım teknikleri	Modern tarım teknikleri için mali destek
Tarımda üretim süresi sınırlı	Ürünler çeşitlendirilebilir, üretim süresi uzatılabilir	Çifçilerin ekilen ürünleri çeşitlendirmesi teşvik edilmeli, tohum desteği yapılmalı
Kırsal bölgelerde tarıma dayalı endüstri gelişmemiş	İşlenmiş tarımsal ürünlere talebin artırılması	Tarımsal endüstrinin desteklenmesi Teknik ve mali destek
Üretim piyasa talebine göre yapılmamakta	Teknoloji geliştirilerek, talebin takip edilmesi	Yeni piyasaların talepleri doğrultusunda üretim teşvik edilmeli
Kırsal genç nüfus eğitimlerini yarıda bırakmakta ve işgücü piyasasına erken girmekte	Eğitime ihtiyaç duyan büyük bir kitle bulunmakta	Genç nüfus eğitim sürecinde daha uzun süre kalmalı. Bölgedeki iş koşullarına uygun eğitim programlarının oluşturulmalı. Kırsal gençliğin işgücü piyasasına erken girişi engellenmeli.
Kırsal kesimde istihdam ve gelir büyük ölçüde tarıma dayalı	Tarım sektörünün hizmet ve endüstri sektörleriyle biraraya getirilmesi mümkündür	Tarıma dayalı endüstri ve kırsal turizm teşvik edilmelidir

KAYNAKLAR

- İSO 2010a. Ekonomik Göstergeler. İstanbul Sanayi Odası Araştırma Şubesi Mayıs 2010. İstanbul.
- İSO 2010b. Türkiye Ekonomisi 2010. İstanbul Sanayi Odası. ISSN:1303-4030. Mayıs 2010 İstanbul.
- TOBB 2009. Ekonomik Rapor 2008. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Ankara.
- DPT 2010. Ekonomik Gelişmeler Nisan 2010. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara.
- Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., **Olhan, E.** ve Kılıç, M. 2003. Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. TARIM-İŞ. Yayın No:2003/4.
- TÜİK 2010. İstihdam, işsizlik ve ücret veritabanı (<http://www.tuik.gov.tr>)
- SGK 2010. Sigortalı istatistikleri veritabanı (<http://sgk.gov.tr>)

Bilgi İçin

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

Orta Asya Alt-bölge Ofisi ve Türkiye Temsilciliği

İvedik Cad. No: 55, Yenimahalle 06170, Ankara, Türkiye

Tel: 00 90 312 307 9500, Fax: 00 90 312 327 1705

BM Ortak Programı Ankara Ofisi

Uluslararası Çalışma Örgütü - ILO

Ferit Recai Ertuđrul Cad. No:4, 06450 Oran, Ankara, Türkiye

Tel: 00 90 312 492 0865, Fax: 00 90 312 492 0862

BM Ortak Programı Antalya Ofisi

Türkiye İş Kurumu Antalya İl Müdürlüğü

Gürsu Mah. 337. Sokak No :44 Antalya, Türkiye

Tel :00 90 242 230 4035, Fax: 00 90 242 229 4027

<http://www.mdgf-tr.org/genclik>